

SMÄRRE MEDDELANDEN

OM DIREKTFOTOGRAFERING AV MEDALJER OCH MYNT

Den stora betydelse som goda avbildningar ha för alla de vetenskapsgrenar som syssla med sakforskning var, som Bengt Hildebrand¹ visat, föremål för mycken uppmärksamhet under den moderna arkeologiska vetenskapens genombrottsperiod under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. Bland dem som hade full förståelse för vikten härav voro tvenne danskar: Georg Zoëga och Christian Jørgensen Thomsen och bland dem som syndade svårast även mot elementära krav på detta område var en svensk, Nils Henric Sjöborg. Emellertid torde man knappast ha rätt att för äldre tider tänka sig en utveckling mot allt bättre och bättre bilder. Troligen skulle en noggrann undersökning ge vid handen, att vi här som på många områden snarare ha en vågrörelse.²

Men sedan den fotografiska tekniken introducerats i den vetenskapliga litteraturen tycker man, att utvecklingen verkligen skulle gått mot allt större fulländning utan bakslag och att därför bildexaktheten inte längre skulle vara ett problem. Att dock regresser även under denna tid kunna noteras har nyligen ådagalagts av Bertil Berthelson³ och att visa hur man ifråga om föremålsavbildning fortfarande har anledning att ha blicken skärpt och omdömet obundet av konventionella bruk är avsikten med nedanstående rader.

Sedan långt tillbaka har i den numismatiska litteraturen och inom den kommersiella verksamheten på mynt- och medaljområdet ett bruk praktiserats att meddela avbildningen inte efter original utan efter gipsavgjutningar. Skälen härtill äro ganska uppenbara. I de stora avbildningsverk som under detta sekel utkommit och som behandla materier, där sakbeståndet ligger kringspritt i alla världens museer, har en indirekt avbildningsmetod legat nära till hands att använda. Följande ett åtminstone sedan 1700-talets slut — svavelavgjutningarnas tid — praktiserat bruk har man insamlat materialet i form av gipsavgjutningar, som, tack vare långvarig rutin i de större myntkabinetten, ofta stått på en mycket hög nivå. Gipserna ha vid bearbetningen varit till stor nytta. De ha möjliggjort direkta jämförelser ifråga om reliefskulpturen. Det har sedan legat nära till hands att lägga upp gipserna till välordnade planschidor för fotografering. Resultatet har blivit jämnt och mycket prydligt. Men detta har skett på bekostnad av väsentligare ting. Gipserna ha neutraliserat materialet, tagit

¹ Se Bengt Hildebrand, C. J. Thomsen och hans lärda förbindelser i Sverige 1816—1837, I—II (1937—38), registret s. 810 under ordet Bild-exakthet.

² I äldre svensk forskning måste man ge ganska gott betyg åt t. ex. Elias Brenner.

³ Fornvännen 1941, s. 174.

bort nyanser i den skulpturala behandlingen. Man får naturligtvis inte intryck av originalytan, av dess färgskiftningar och småskavanker, allt det som ger bäst besked om ett bestämt exemplar av medaljen eller myntet. Detta betyder även att man förlorar kontakten med det konstverk i metall som originalet är. I stället står man där med bilder av en skulpterad gipsskiva, som varken till den ursprungliga publikatorn eller till de många användarna av hans corpus ger bästa möjliga vägledning i de frågor av teknisk natur som äro intimt förknippade med allt medalj- och myntstudium: präglad eller gjuten? Original eller kopia? Äkta eller falsk? Identitet med visst i handeln eller viss samling tidigare förekommande exemplar? Gipsbilden ger väl nästan aldrig i sådana frågor den ledning som ett originalfoto kunde ge. Hur kommer det sig då, att man just inom den numismatiska forskningen och verksamheten hamnat i ett dylikt högst diskutabelt tillvägagångssätt? Ovan nämndes att en viss tradition ifråga om avgjutningar sedan länge funnits inom myntslandet. Härtill kommer emellertid ett mera godtagbart skäl. Det är den onekligen ganska stora svårigheten att tillfredsställande fotografera vissa delar av det numismatiska materialet t. ex. glänsande silvermedaljer, av jordför-

Fig. 1. En Kristinamedalj efter direktfoto.
Fig. 1. A Christina medal from a photograph
of the medal itself.

Fig. 2. Samma medalj som fig. 1 efter foto av gipskopia.

Fig. 2. The same medal as in fig. 1 from a photograph of a plaster copy.

varingen illa åtgångna fyndmynt etc. Att dessa svårigheter åtminstone i stor utsträckning kunna övervinnas har under de senare åren tillfredsställande ådagalagts genom verksamheten i Statens Historiska Museums fotografiateljé och även i litteraturen har välgörande undantag från gängse schablon kunnat iakttagas, t. ex. Georg Galsters stora danska medaljverk (tryckt 1936). Men det är väl tämligen säkert, att om en corpusbearbetare av ett större numismatiskt område skaffat in originalfotografier från ett större antal samlingar skulle materialet på grund av dess ojämnhet till stor del varit oanvändbart. Det är alltså här reformen bör sättas in en gång i framtiden: överenskommelser om gemensamma metoder för direktfotografering av numismatiskt material. Det är givet, att undantag finnas: dåligt bevarade exemplar som det inte är möjligt att få goda bilder av annat än på indirekt väg eller genom teckning: i sådana fall bör man naturligtvis inte på grund av något slags likformighetsraseri tveka att ta dylika metoder i bruk.⁴

⁴ Jag har alltså numera kommit till andra resultat i denna fråga än vad fallet var 1935 (Numismatiska Meddelanden XXVIII s. 66). Det fall det då gällde är ett skolexempel på vådan av avbildning efter dåliga direkta fotografier, men alternativet härtill är inte, som jag menade då,

Som en illustration till skillnaden i kvalitet mellan direkt fotografering och fotografering efter gipser avbildas här resultaten av båda metoderna applicerade på en Kristinamedalj tillhörig Göteborgs museum.⁵

gipsfoton utan goda direktfoton. — P. B. Grandjean har i sitt värdefulla arbete »Danske Købstæders Segl» (1937) konsekvent gått in för direkt fotografering. Om risken härav i vissa fall se min anmälan i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 1938 nr 9 och Grandjeans principiella diskussion med anledning av bl. a. detta inlägg i (Dansk) Historisk Tidsskrift 10 R. V (1914), s. 713 f. och i Dansk Sigillografi (1944) s. 343.

⁵ Om medaljen se Nils Ludvig Rasmusson, En Kristinamedalj. Göteborgs musei årstryck 1942 s. 91 ff. Nemesis har emellertid här ingripit: klichén med gipsfotot blev avtryckt i st. f. klichén med direktfotot.

Nils Ludvig Rasmusson